

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ
ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЕВОГО СПІЛКУВАННЯ**

Метою статті є дослідження ефективного функціонування реплік-відповідей діалогу з урахуванням комунікативних інтенцій адресата. Надається семантична та прагматична характеристика констативних та квеситивних реплік-відповідей з урахуванням реальних явищ комунікації. Розглядається важливість формування комунікативної компетентності у процесі навчання іноземних мов.

Ключові слова: комунікативна інтенція, діалог, мовленнєва діяльність, комунікативна компетентність, репліка-відповідь.

The purpose of the article is to analyze the effective functioning of the reply statements depending on the hearer's intentions. Semantic and pragmatic peculiarities of the reply statements (constatives, questions) are given depending on real communication. The development of communicative competence in the process of foreign language learning is considered.

Key words: communicative intention, dialogue, speech activity, communicative competence, reply statement.

З метою пошуку шляхів навчання ефективного спілкування іноземною мовою науковці та викладачі мови переглядають цілі навчання, пропонують нові форми і більш ефективні методи її викладання. Увага дослідників мови сконцентрувалась не тільки на вивченні мовних та мовленнєвих явищ, але й на аналізі мовленнєвої ситуації, яка включає в себе як предмет мовлення, так і учасників мовлення з їх взаємовідносинами і характеристиками [5, с. 3; 3, с. 4; 7, с. 179]. Функціональний підхід до мови є неможливим без розуміння основної функції мови як знаряддя спілкування між людьми. Головним стає функціональний принцип навчання, при якому його об'єктом є мовна комунікативна діяльність, мовленнєве спілкування, функціональні властивості мови і мовлення. Формування іншомовної комунікативної компетентності є одним з основних завдань при навчанні іноземної мови. Вона дозволяє адекватно сприймати ситуації іншомовного спілкування, що є дуже важливим для майбутніх фахівців. Іншомовна комунікативна компетентність трактується як сукупність лінгвістичних, міжкультурних, соціолінгвістичних знань та комунікативно-прагматичних умінь спілкування. Процесу формування комунікативної компетентності сприяє така побудова навчального процесу, при якій студенти залучаються до ситуативного

мовленнєвого спілкування, яке є максимально наближеним до реальних ситуацій, при цьому основним об'єктом вивчення є мовлення, яке трактується як мовна комунікативна діяльність [6, с. 11]. Комунікативна спрямованість процесу навчання є однією з найважливіших характеристик сучасної методики викладання іноземних мов. При цьому саме інтеграція методики навчання іноземних мов і теоретичної лінгвістики дає можливість формування комунікативної компетентності, яка пов'язана з мовною комунікативною діяльністю.

Вивчення взаємодії мовних одиниць в процесі комунікації, вивчення комунікативної особистості з її індивідуальними характеристиками, які визначаються ступенем її комунікативних потреб і комунікативною компетентністю, допоможуть майбутнім фахівцям адекватно сприймати інформацію у будь-якому мовному колективі. Основними об'єктами навчання при викладанні мов повинні бути функціональні властивості мови і мовлення та мовна особистість.

Важливо відзначити, що комунікативний підхід до викладання іноземних мов обумовлено роллю мови у функціонуванні суспільства в цілому. Зазначений підхід до викладання іноземних мов пов'язано з використанням нових методик викладання, які сприятимуть формуванню мовленнєвої компетентності. Вивчати закономірності організації мови допомагає дискурсивний аналіз, який дозволяє побачити, як створюються, використовуються і розуміються висловлювання [8, с. 100], як здійснюється передача інформації через обмін репліками. Саме простий обмін репліками, який є прикладом діалогічної форми мови, визнається більшістю науковців основною структурною одиницею мовленнєвого спілкування [4, с. 187].

Дослідження діалогічної форми мови спрямовано на встановлення закономірностей мовленнєвої діяльності людини у різних ситуаціях спілкування. Аналіз композиційних сторін діалогу, його семантичних і прагматичних особливостей дозволяє розробити прийоми з формування комунікативної компетентності студентів. При цьому у центрі уваги знаходяться прагматичні та семантичні аспекти як початкової репліки діалогу, так і репліки-відповіді, тому що в обох цих репліках відбиваються основні соціальні процеси міжособистісного спілкування. Розуміння ситуації спілкування залежить від соціальних та екстралінгвістичних факторів. Зворотний зв'язок демонструє ефективність спілкування і може реалізовуватися багатьма тактиками, які демонструють комунікативні стратегії комунікантів.

Об'єктом дослідження даної статті є асоціативно і дисоціативно-спрямовані квеситивні і констативні репліки-відповіді діалогу, де дисоціація конкретизується в тактиці мотивування незгоди (квеситивні репліки-відповіді), тактиках експлікації недоречності висловлювання, зворотного зв'язку, прихованої відповіді, пояснення, неоднозначної відповіді (констативні репліки-відповіді); асоціація - в тактиках підтвердження і пояснення.

Актуальність такого дослідження обумовлена широким використанням квеситивних і констативних форм спілкування в комунікативному процесі.

Предметом дослідження є прагматичні й семантичні особливості асоціативно і дисоціативно-спрямованих квеситивних і констативних реплік-відповідей у діалозі.

Мета статті – аналіз прагматичних і семантичних аспектів асоціативно і дисоціативно-спрямованих квеситивних і констативних реплік-відповідей діалогу й виділення діалогічних взаємодій мотивування незгоди (квеситивні репліки-відповіді); експлікації недоречності висловлювання, зворотного зв'язку, прихованої відповіді, пояснення, неоднозначної відповіді (констативні репліки-відповіді), експлікації підтвердження і пояснення.

Вивчення мовного матеріалу свідчить про те, що зміст дисоціативно-спрямованих квеситивних і констативних реплік-відповідей характеризується не тільки значенням заперечення, а також діалогічною взаємодією мотивування незгоди (квеситивні репліки-відповіді); експлікації недоречності висловлювання, зворотного зв'язку, прихованої відповіді, пояснення, неоднозначної відповіді (констативні репліки-відповіді). Квеситивна репліка-відповідь відтворює цілий ряд комунікативних аспектів спілкування і відіграє важливу роль в динаміці діалогу. Мовленнєві акти запитування не є однорідними, вони

спрямовані на отримання різноманітної інформації. Функціонально-комунікативне використання квеситивних висловлювань в діалозі є різноманітним.

Тактика мотивування незгоди спрямована на трактовку репліки адресата як фактора-причини негативного відношення до змісту початкової репліки. Аналіз матеріалу дозволяє виділити декілька реплік-реакцій, які реалізують вказану тактику. До них належать, наприклад, репліки, які спрямовані на виправдання адресата в очах адресанта.

Репліка може включати попередження про наслідки дій, які є небажаними і які описані в початковій репліці. Емоційне забарвлення даних висловлювань здійснюється шляхом використання запитально-негативної структури висловлювання та засобів інтенсифікації висловлювання. Зазначена тактика може також реалізуватися репліками, які висловлюють здивування стосовно змісту початкової репліки.

Тактика мотивування незгоди також може бути продемонстрована репліками, які висловлюють незадоволення адресата стосовно факту, який описано в початковій репліці, та репліками-нагадуваннями, які містять аргументацію незгоди адресата зі словами адресанта.

Аналіз мовного матеріалу дозволив виділити квеситивні репліки-відповіді, які побудовані на порушенні постулату істинності висловлювання П. Грайса і висловлюють неправдивий подив, здивування. Вивчення мовного матеріалу також свідчить про те, що дисоціативно-спрямовані констативні репліки-відповіді демонструють не просто незгоду зі змістом початкової репліки, а розкривають конкретні інтенції адресата. Так, тактика недоречності висловлювання може продемонструвати абсурдність змістовних і формальних параметрів початкової репліки. Репліки даного типу можуть також містити іронію, але їх зміст є семантичним і синтаксичним продовженням репліки адресанта. Вони приєднуються до початкової репліки за допомогою, наприклад, сполучника *and*. Ситуація спілкування може розкривати іронічну конотацію псевдоетикетних відповідей, при цьому вказуючи на недоречність висловлювання.

Репліки-відповіді можуть корегувати функціональні характеристики репліки адресанта. Адресат хоче продемонструвати у цьому випадку неадекватність прагматичного оформлення початкової репліки в плані співвідношення соціальних ролей комунікантів. Репліка-відповідь корегує екстралінгвістичну ситуацію, містить критику репліки адресанта. Реакція адресата може бути емоційно забарвленою у зв'язку з неприйняттям форми ведення бесіди та соціально-рольовими очікуваннями.

Звертання до попередньої мовленнєвої діяльності адресанта може служити основою для функціональної взаємодії учасників діалогу. Процес зміщення напрямку реагування від тексту початкової репліки до попередньої діяльності або стану адресата розглядається нами як тактика зворотного зв'язку. Ця тактика вказує на попередню дію або стан адресанта і демонструє недоречність висловлення адресанта з відтінком іронії, вказівку на неважливість, повтор інформації, яка надається.

Цікавим у зв'язку з розглядом дисоціативно-спрямованих констативних реплік-відповідей є питання прихованої опозиції при наявності формальної згоди. При аналізі намірів, які реалізуються дисоціативно-спрямованими стратегіями констативних реплік-відповідей, були виявлені репліки, які формально висловлюють згоду зі змістом початкової репліки, але насправді містять елемент прихованої опозиції. Різниця пресупозицій є основою розмежування між тактикою підтвердження і тактикою зворотного зв'язку, яка спрямована на визначення неважливості повідомлення і може привести до комунікативного конфлікту. Така тактика має пресупозицію «я вже це знаю, ця інформація не важлива». У випадку унісонного підтвердження репліка адресата відображає його бажання співпрацювати, а пресупозицією висловлювання є «так, я розумію, про що йдеться».

Тактика зворотного зв'язку також реалізується в репліках, що вказують на безглуздість виконання дій, про які йдеться у початковій репліці та на обізнаність адресанта. Комуніканти при спілкуванні можуть висловлюватися неоднозначно. Така мовна поведінка розглядається нами як тактика прихованої відповіді, тому що репліки-відповіді, які актуалізують цю тактику, можуть трактуватися як згода або незгода. Дійсна точка зору адресата не зрозуміла,

і розкрити її можна тільки аналізуючи додаткову інформацію. Тактика прихованої відповіді також реалізується репліками, які демонструють нібито невпевненість адресата. Незгода також може бути проілюстрована тактикою пояснення, яке є контрадикторним по відношенню до змісту репліки адресанта і може висловлювати виправдання подій з точки зору адресата, що демонструється за допомогою частки *only*. Пояснення також може відображати емоційний подив адресата щодо репліки адресанта. При цьому контрадикторність, яка має місце, може посилюватися засобами інтенсифікації висловлювання, наприклад, ступенем порівняння прикметників, часткою *only* та ін. Подив адресата може підкреслюватися «некусом відхилення» [2, с. 147]. Репліка-відповідь може відображати емоційний стан адресата контрадикторністю і заспокоєнням одночасно, при цьому заспокоєння може мати відтінок іронії, що досягається семантикою використаних у репліці слів. Репліки-відповіді, які передають негативне ставлення до змісту початкової репліки, можуть бути спрямовані на користь адресанта і є поясненнями-попередженнями.

Стратегія незгоди також може актуалізуватися за допомогою тактики неоднозначної відповіді. Дана тактика відображає узагальнене ставлення, яке демонструється певними мовними засобами. Адресат ухиляється від прямої реакції на початкову репліку, семантична неоднозначність якої дозволяє йому навмисно порушувати логічний хід діалогу. Вказані репліки, при спрямуванні на пресупозицію початкової репліки, можуть перекреслювати її зміст.

Аналіз мовного матеріалу показує, що квеситивні репліки-відповіді відображають цілу низку комунікативних аспектів спілкування і відіграють значну роль у динаміці діалогу. Актом початкової актомовленневої інтенції адресата при проголошенні квеситивного висловлювання є, як відомо, запитування. Акти запитування не є однорідними. Будь-яке висловлювання з точки зору його семантики є запитом різноманітної інформації. Початкова мовленнева інтенція адресата може співпадати або не співпадати з кінцевою інтенцією, тобто, ілокутивна сила висловлювання може відповідати або не відповідати його структурно-семантичним параметрам. У першому випадку адресат виконує прямий ілокутивний акт квеситива. У другому випадку адресат може виконати за допомогою проголошення квеситивного висловлювання різноманітні непрямі мовленнєві акти. Адресат використовує непрямі мовленнєві акти у випадку неможливості прямо висловити свою думку через існуючі соціальні норми спілкування. До використання непрямих мовленнєвих актів може примусити комунікативно-рольовий статус учасників діалогічного спілкування, соціальний етикет [4, с. 84] і просто економія мовних засобів.

Як вже зазначалось, функціонально-комунікативне використання квеситивних висловлювань у складі діалогу є дуже різноманітним. Аналіз прагматичних аспектів квеситивних реплік-відповідей діалогу дозволив виділити групу тактик, які реалізують асоціативно спрямовані стратегії адресата. До них належать тактика підтвердження і тактика уточнення.

Тактика підтвердження висловлює підтримку точки зору адресанта і може носити експресивний характер. За допомогою квеситивних висловлювань адресат здійснює непрямий акт констатива. Значення підтвердження висловлюється реченнями, які є загальними питальними реченнями з негативною конструкцією, простими питальними реченнями без інверсії, яка є характерною рисою квеситивних висловлювань. Своєрідним способом, який вирішує задачу підтвердження правильності слів адресанта, є використання метакомунікативного показчика *then*, який відсилає адресанта до попередньої комунікативної діяльності і вводить аргументацію підтвердження. Даному запитанню може передувати повтор одного із сегментів початкової репліки і вигук. Напіврефлекторний повтор використовується для обдумування змісту репліки адресанта або для заповнення паузи. Підтвердження може поєднуватися з висловленням схвалення. Дане комунікативне значення може бути передано реченнями з запитально-негативною конструкцією.

Аналіз мовного матеріалу дає підставу зробити висновок про те, що намір адресата підтримати адресанта, підтверджуючи при цьому солідарність з його почуттями, може служити лише цілям етикетизації спілкування, створенню для нього комфортних умов [7, с. 184]. Порушення максими щирості в угоду максимі фактичності обумовлено тим, що остання є головною для успішного співробітництва комунікантів.

Тактика уточнення спрямована на уточнення інформації, яка міститься у початковій репліці. Перевантаження функціонального плану конституюєнтів діалогу за рахунок імплікацій і пресупозицій приводить до появи інформаційно неповних одиниць, обумовлює появу реплік-відповідей, функціональна спрямованість яких пов'язана з вимогою уточнення змісту окремих частин початкової репліки і всієї репліки в цілому. Уточнення може стосуватися предикатних, непередикатних елементів структури початкової репліки, може уточнюватися ціле предикативне висловлювання. Тактика уточнення здійснюється уточненням суб'єктних номінацій початкової репліки, при цьому запитання спрямовано на уточнення кількісних і якісних характеристик суб'єкту. Уточнення здійснюється перезапитами, спеціальними запитаннями, у яких інформаційний пошук спрямовано на ідентифікацію суб'єктних номінацій початкової репліки. Запитання, метою якого є ідентифікація, може поєднуватися з повторенням інформації з початкової репліки, при цьому підсилювальний займенник *really* може підкреслює реакцію здивування. Запитання, метою якого є ідентифікація, уточнює і конкретизує у тому випадку, коли суб'єкт, виражений у початковій репліці за допомогою знака невизначеної номінації (особового займенника, іменника широкої семантики), замінюється власним ім'ям.

Вивчення інтенціональної структури діалогу і комунікативних стратегій, які її визначають, веде до висновку про те, що інтенції комунікантів відображені за допомогою різноманітних мовних засобів і спрямовані на те, щоб впливати певним чином на співрозмовника. Асоціативно-спрямовані стратегії адресата, які розглядаються у статті, можуть реалізовуватися тактиками підтвердження і уточнення, що демонструє прагнення адресата до співробітництва, створення найбільш сприятливих умов комунікації. Ці тактики реалізуються різноманітними квеситивними репліками-відповідями, які демонструють семантичне і формальне варіювання.

Слід підкреслити, що навчання розуміння реального функціонування мовних одиниць, визначення впливу на їх використання стратегій і тактик комунікантів є дуже важливим завданням викладача при навчанні іноземної мови. Формування іншомовної комунікативної компетентності є необхідною складовою навчання мов на сучасному етапі, тому що вона допомагає фахівцям зі знанням іноземної мови легко інтегрувати у різні мовні колективи, відчувати себе впевнено у будь-яких умовах спілкування. Комунікативний підхід до навчання іноземних мов, аналіз стратегій і тактик комунікантів дає можливість викладачу навчити студентів моделювати мовленнєві взаємодії, використовувати мову як засіб соціальної дії і взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування. Виходячи з вивчення дисоціативно-спрямованих констативних і квеситивних реплік-відповідей діалогу, можна зробити висновок про синкретизм прагматичних значень незгоди і мотивування незгоди (квеситивні репліки- відповіді), експлікації недоречності висловлювання, зворотного зв'язку, прихованої відповіді, пояснення, неоднозначної відповіді (констативні репліки- відповіді). Такі репліки-відповіді впливають на адресанта за рахунок вживання в них певних експліцитних елементів: запитально-негативної структури висловлювання, засобів інтенсифікації висловлювання: частки *only*, ступенів порівняння прикметників, семантики словоформ та ін.

Аналіз мовного матеріалу з урахуванням комунікативних інтенцій сприяє розумінню принципів використання системи мовних форм для успішної комунікації, що веде до формування комунікативної компетентності, яка є необхідною складовою навчання іноземних мов. При використанні комунікативного підходу до вивчення мови аналізується мовна комунікативна діяльність, яка включає стратегії і тактики комунікантів. Це дає

Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку

можливість студентам зрозуміти закономірності функціонування мовних одиниць і особливості їх взаємодії в процесі комунікації.

Лінгвостилістичний аналіз мовних одиниць в діалозі демонструє студентам багату палітру значень, які констативні і квеситивні репліки-відповіді набувають в процесі комунікації. Лінгвостилістичний аспект навчання іноземної мови спрямовано на аналіз стилістичних елементів, емоційних і експресивних компонентів змісту з точки зору їх співвідношення з інтенціями комунікантів і, таким чином, з їх системою цінностей. При комунікації людина не тільки може передавати свої почуття і думки, а й складати свій образ. Лінгвістичні дослідження спрямовані на вивчення конкретної мовної особистості з її комунікативними намірами, що втілюються в її мовленнєвих діях.

Аналіз мовних засобів, які дають можливість втілити в життя певні комунікативні наміри, допомагає студентам скорегувати при необхідності свою мовну поведінку з урахуванням інтенцій, умов комунікації, соціокультурного контексту. Коли об'єктом навчання іноземних мов є мовна комунікативна діяльність, яка може бути продемонстрована діалогічним мовленням, студенти навчаються свідомо вибирати тактики спілкування і успішно втілювати їх в життя, використовуючи для цього певні мовні засоби.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Есперсон О. Философия грамматики / О.Есперсон. – М. : Изд-во иностр. лит., 1988. – 404 с.
2. Кацнельсон С.Д. Категория языка и мышления / С.Д. Кацнельсон. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 864 с.
3. Мовна система як результат відображення процесів концентуалізації і категоризації навколишнього світу : [монографія] / [за ред. А.В.Корольової]. – К.: Гілея, 2012. – 200 с.
4. Макаров Л. М. Основы теории дискурса / Л. М. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 227 с.
5. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі / Л.В. Солощук. – Харків: Константа, 2006. – 298 с.
6. Сусов И. П. Языковое общение и лингвистика / И. П. Сусов // Прагматические и семантические аспекты синтаксиса : Межвуз. сб. науч. тр. Калининск. гос. ун-та, 1985. – С. 3-12.
7. Шутова М.О. Мовленнєвий етикет як система координат у міжособистісній і міжкультурній комунікації / М.О.Шутова // Вісник КНЛУ. – Серія Філологія: зб. наук. праць. – Том 16, № 1. – 2013. – С. 179-191.
8. Яковлев И. П. Ключи к общению. Основы теории коммуникации / И. П. Яковлев. – СПб : Изд-во Авалон, 2006. – 237 с.

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
**«ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

15 березня 2019 року

Вип. 50

Збірник наукових праць

Переяслав-Хмельницький – 2019

<i>Катерина Христославенко, Світлана Соколенко</i> РІВЕНЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ЙОГО ЗМІН МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ	54
<i>Ганна Бостан</i> ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ДП «АДІДАС-УКРАЇНА» З УРАХУВАННЯМ СЕЗОННОЇ СКЛАДОВОЇ	59
<i>Тамара Козлер</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ НА РИНКУ B2B ІСТОРИЧНІ НАУКИ	65
<i>Дарія Азарова</i> НОВИЙ ФОРМАТ ВІДНОСИН ТУРЕЧЧИНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ПЕРІОД 2016-2018 РР.	72
<i>Сергій Куценко</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТА ПРЕДСТАВЛЕННЯ МУЗЕЙНИХ ЗІБРАНЬ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	75
<i>Юрій Роїк</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ	78
<i>Андрій Сініцький</i> ГЕНЕРАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ В. КУРМАНОВИЧ <i>Олександр Суліменко, Тетяна Михайлова</i> ДО ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ, ЗАНЕПАДУ ТА ВІДРОДЖЕННЯ ОДНІЄЇ З ЦЕРКОВ НА ЖИТОМИРСЬКІНІ (НА ПРИКЛАДІ С. ЗАБРІДДЯ ЧЕРНЯХІВСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	80
<i>Ганна Удуденко</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ ЗА РІЗНОМАНІТНИХ ІСТОРИЧНИХ УМОВ ЮРИДИЧНІ НАУКИ	86
<i>Олена Дзера</i> ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	89
<i>Олександр Пустовіт</i> ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	94
<i>Богдан Яринко</i> УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО МИСТЕЦТВО	96
<i>Ігор Антоненко</i> ТЕНДЕНЦІЇ СИНТЕЗУВАННЯ ПРОСТОРІВ У СУЧАСНИХ СЕРЕДОВИЩНИХ ОБ'ЄКТАХ	100
<i>Галина Тобілевич</i> РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ЛАНДШАФТІВ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА ПЕДАГОГІКА	106
<i>Наталія Анастасова</i> ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ У ЗАГАЛЬНІЙ ТА СПЕЦІАЛЬНІЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	109

<i>Тетяна Артеменко</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ	112
<i>Людмила Бегас</i> ФОРМУВАННЯ УСПІШНИХ ПЕРЕДУМОВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СТУДЕНТІВ	117
<i>Валентина Вертугіна, Олена Грицеляк</i> ПОТЕНЦІАЛ МУЗИКИ У ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА	120
<i>Орест Гук, Андрій Грабинський</i> ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	123
<i>Наталія Дмитревич</i> ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: СУТНІСТЬ, ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ, ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	127
<i>Оксана Зай</i> СПІЛЬНА РОБОТА КЕРІВНИКА ГРУПИ, ВИХОВАТЕЛЯ ГУРТОЖИТКУ ТА БАТЬКІВ ПО ВИХОВАННЮ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА	131
<i>Владислав Коблик, Ольга Ковальчук</i> ВЗАЄМОДІЯ «ВИКЛАДАЧ – СТУДЕНТ» НА ДОСВІДІ США	135
<i>Василь Копань, НінаХуторянська, АнтонінаБеженар, Ірина Селезньова, Володимир Копань</i> ТЕОРІЯ ВИПАДКОВИХ БЛУКАНЬ І ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА	137
<i>Ігор Пурис, Ольга Ковальчук</i> ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО	140
<i>Юлія Решітник, Ярина Лампіка, Олександра Сокур</i> ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ	141
<i>Анна Савченко</i> ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ: СУТНІСТЬ ТА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	143
<i>Діана Суїнова, Анна Суїнова</i> ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ	147
<i>Юлія Трушина</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	149
<i>Марина Шеян</i> МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	152
ПСИХОЛОГІЯ	
<i>Лілія Брагіна</i> АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У КОЛЕДЖІ	154
<i>Оксана Керусова, Олександр Кузьменко, Інна Шеремет</i> ЗМІНИ СТРЕСОВИХ РЕАКЦІЙ У ЖІНОК, ХВОРИХ НА РАК МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ	157
<i>Валерія Коник</i> ОСОБЛИВОСТІ СТРАХІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЩО ВИХОВУЮТЬСЯ СОЦІАЛЬНИМИ БАТЬКАМИ	158
<i>Марина Міщенко, Віталій Вінярський</i> ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ	161
	164